

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Första Kammaren. N:o 28.

Onsdagen den 27 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Fortsattes föredragningen af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af väckta motioner om förändrade bestämmelser i fråga om villkoren för rätt att välja riksdagsmän i Andra Kam-
*Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-
maren.*

Herr von Strokirch: Föreliggande fråga har redan under förmiddagen blifvit både allvarligt och, sorgligt nog, äfven skämtsamt debatterad så utförligt, att någon belysning deraf från ny synpunkt knappast torde återstå. Jag vill icke heller göra mig skyldig till att upprepa hvad föregående talare sagt, men då jag antecknat mig bland dem af utskottets ledamöter, hvilka icke varit i tillfälle att närvara vid frågans slutliga behandling inom utskottet, anser jag mig skyldig att inför kammaren tillkännagifva min ställning i frågan. Under det förberedande arbetet inom utskottet har jag yrkat afslag på hvarje motion i rösträttsfrågan, men dock hemställt, huruvida icke utskottet ville såsom sitt upptaga det förslag, som förra året i Första Kam- maren antogs såsom hvilande och som återfinnes i den af herr Bergius m. fl. afgifna reservationen, till hvilken jag för min del ansluter mig. Det är således klart, att jag för min del icke kan understödja det förslag om återremiss, som på förmiddagen framställdes af herr Annerstedt, och det på den grund att det förslag, som dermed afses, nemligen åstadkommande af en skrivelse till Kongl. Maj:t med hemställan om utarbetande och framläggande för Riksdagen af ett förslag till ny valordning, byggd på principen af majoritets- eller proportionsval, efter mitt förmenande icke är lämpligt. Jag hyser den tron, att frågan derom bör föregås af undersökningar i statistiskt-vetenskapligt afseende, innan den göres till föremål för sådan behandling, som kan föranleda användandet af förbemälda princip såsom grund för något förslag till ny valordning för den

Om svenska representationen. Dermed vill jag icke hafva uttalat, att jag är en afsvuren fiende till hvarje förändring i den politiska röst-rätten. Jag har i många år uttalat mig för en sådan förändring i välja riksdagsmän till syfte att få de valberättigade fördelade i vissa grupper efter deras förmögenhet, hvilka grupper hvar för sig skulle välja elektoror för utseende af riksdagsmän till det antal, som för hvarje valkrets bestämdes.

Andra Kammaren.
(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets betänkande och bifall till den af mig omnämnda reservationen.

Herr Törneblad: Det har under förmiddagens diskussion mer än en gång sagts, att det icke skulle förefinnas någon allmän önskan om utvidgning af den politiska rösträtten. Jag skall nu icke fästa mig vid, att denna önskan, som åtskilliga gånger framburits, kommit i en mycket olämplig form och understundom nästan sett ut som ett pockande. Jag fäster mig dervid att, såsom de förflutna årens erfarenhet vittnar, genom motioner, rösträttsförändringar, möten och uttalanden många gånger och af ganska många personer inom skilda samhällslager framburits önskningsar, ja ty värr fordringar på utsträckt rösträtt. Om man nu frånser den ringa betydelse, som understundom kan och bör tillmätas hopkomna listor, hvilka visserligen så inom den ena som andra klassen ofta hafva ganska litet att betyda, lär man dock icke kunna blunda för det faktum, att det finnes många, som mer eller mindre omedvetet äro för förändring i nu förevarande hänseende; och det är icke heller så underligt, i thy att en jemförelse med andra länder tränger sig helt naturligt på, oftast — det är sant — utan att denna jemförelse omfattar alla de faktorer, som på ena och andra stället ingå i lagstiftningen om den politiska rösträtten. Men den omständigheten är dock icke tillräcklig att taga bort udden på de kraf eller önskningsar, som framställas, och det så mycket mindre som dessa önskningsar upprepade gånger funnit gensvar inom Riksdagens Andra Kammare, hvilken ju senast i dag beslutat i enlighet med utskottets förslag. Under sådana förhållanden måste det enligt min öfvertygelse ligga stor vikt derpå, att Riksdagens Första Kammare också gör sig fullt reda för den ställning, som den kan och bör intaga till rörelsen, denna må nu understundom hafva framträdt under högst olämplig form. Det är gifvet, och det har också visat sig, att, när Andra Kammaren antager det ena förslaget efter det andra till utvidgning af rösträtten, man skall så småningom vänja sig vid att betrakta Första Kammaren såsom den, hvarifrån det egentliga motståndet utgår, och det med rätt eller med orätt. Detta åter verkar i sin mån, med rätt eller med orätt, men faktiskt, till rubbande af förtroendet till kammaren och bidrager framför annat till vidgande af den klyfta mellan kamrarna, hvilken hotar att blifva större och vidare för hvarje år.

Frågas då helt naturligt: skall Första Kammaren af fruktan för något sådant gifva efter och antaga något, som den kan anse vara origtigt och skadligt? Naturligtvis icke. Men en sak är, att man bör försöka göra sig noga reda för grunden för och innebörden af

den rörelse, som nu förekommer i fråga om utvidgning af den politiska rösträtten, en rörelse som väl också står i samband med andra politiska företeelser hos oss och i andra länder.

Det är klart, att innebörden, betydelsen och berättigandet af dessa önskingar skola framträda i samma mån mycket starkare, ju mindre man på den sida, som framför allt har till uppgift att söka verka såsom samhällsbevarande, aktar nödigt att närmare se till allt hvad som ligger i rörelsen och huru densamma må kunna skötas på sådant sätt, att samhället deraf icke får skada, utan möjligen fördel, åtminstone den minsta möjliga skada. För att taga ett exempel har mer än en gång framträdt ett slagord, hemtadt från tiden för det amerikanska frihetskriget. Detta slagord, uttaladt af den bekante frihetskämpen James Otis, lyder: »beskattning utan representation är tyranni». Jag behöfver icke i denna kammare erinra derom, att detta yttrades under helt andra representativa förhållanden, eller att det ytterst innebar koloniernas anspråk på att icke blifva af moderlandet beskattade utan att få sjelfva deltaga i eller utöfva beskattningsrätt. Men såsom det här frambäres och i vidare kretsar uttydts, får det en hel annan innebörd, en helt annan betydelse. Jag har tagit detta såsom exempel för att visa, huru viktigt det är att vid början af en kringgripande rörelse undersöka dess orsaker och betydelse samt möjligheten att leda den, såsom jag antyd, till ett godt mål. Först och främst bör en sådan undersökning naturligtvis se till, hvad afgifna motioner och utskottsbetänkanden innebära samt hvilket afseende de kunna förtjena.

Jag skall icke spilla många ord på de fordringar, som framställts om allmän rösträtt för män eller för män och kvinnor, och torde icke här behöfva upptaga tiden med de i sådant afseende framställda förslag. Deremot tillåter jag mig att i korthet mot utskottets förslag göra den anmärkningen, att detta förslag, lika litet som de af utskottet kritiserade, herr Peterssons i Brystorp eller dylika förslag, som fordra abstrakt politisk rösträtt lika med den kommunala, förstått undgå att binda den politiska rösträtten vid den kommunala, som beror af andra stadganden, annan lagstiftning. Jag skall icke heller inlåta mig på en undersökning, i hvad mån lagstiftningen beträffande den politiska rösträtten bör göras mera fast än den, som angår den kommunala. Jag tror, att det skall vara tillräckligt att der vid lag hänvisa till vår nuvarande lagstiftning och våra traditioner, som vi visserligen icke så snart lära vilja öfvergifva. Det är också alldeles gifvet, att, om utskottets förslag blir lag, den första konsekvensen af detta skall vara, att de samhällsmedlemmar, som till följd af olikhet i existensminimum komma i olika ställning med afseende på den politiska rösträtten, icke skola underlåta att framhålla detta såsom något obefogadt och verkligen orättvist. Det kan icke vara riktigt att binda den politiska rösträtten vid det af annan lagstiftning beroende existensminimum. Det kan icke vara rättvist, att i en småstad den politiska rösträtten skulle inträda vid en uppnådd inkomst af 500 kronor, då deremot i huvudstaden skulle därför fordras en uppnådd inkomst af 700 kronor. Vidare tror jag, att den likställighet, som utskottet föreslagit

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om mellan den, som har byggnader på annans mark, och den som eger utsträckning gård och grund, icke heller är berättigad eller af sådan beskaffenhet, af rätten att att den kan antagas öfverensstämma med en god lagstiftning för välja riksdagsmän till den politiska rösträtten. De faror, förslaget i denna del kan innebära, behöfver jag icke här frambesvärja. Men framför allt kan man mot utskottets förslag rigta den anmärkningen, som också här på Andra Kammaren. mot utskottets förslag rigta den anmärkningen, som också här på (Forts.) förmiddagen mot detsamma framställdes, att det icke är hållbart ur synpunkten af framtida utveckling. Är det nu meningen att göra en förändring i våra nuvarande stadganden om den politiska rösträtten, då är det väl skäl att göra denna förändring så pass hållbar, att den icke ramlar vid första bästa anlopp. Det är icke troligt, att de, som stå *under* det kommunala strecket — mer eller mindre — skola finna sig i den beskrifning på deras kvalifikation, som lemnas i den utförliga af herr Petersson i Brystorp afgifna motionen och hvilken beskrifning återfinnes på sid. 19 i motionen, der det heter: »Men denna gräns skall dock alltid ega qvar en betydelse: den skall från inflytande på samhällets angelägenheter utestänga flertalet af dess dåliga element, dem, som med full jemlikhet vilja dela andras framgång i lifvet och andras rätt, men som en privilegierad klass vara fritagen från deras förtänksamhet, deras arbete och pligtuppfyllelse. Denna klass är ingen berättigad samhällsklass, den är samhällets fiende.»

Huru riktigt och godt detta än må vara — jag yttrar mig icke derom — är jag fullkomligt öfvertygad, att de, som stå under strecket, icke skola erkänna det såsom berättigadt och riktigt, och man har ganska många gånger hört framställningar, som tyda derpå, att flyttning till det kommunala strecket är endast en förberedelse till flyttning *under* detsamma. Om nu det skulle vara af behovet påkalladt att göra en förändring, låt den då blifva så pass varaktig, att den icke genast lemnar agitationen fritt spelrum att åstadkomma allt det onda, som med en sådan agitation måste vara föranlett, och hvilket onda just är en samhällets fiende af ganska svår och betänklig beskaffenhet.

Hvar då sätta gränsen, säger man, för den politiska rösträtten? Ja, denna gräns är icke lätt att finna. Den sammanhänger med hela lagstiftningsarbetet i politiskt afseende för öfrigt. Då det framställes såsom en abstrakt sats, att personen, eller kanske medborgaren, skall hafva *rätt* att välja till Andra Kammaren, då innebär ett sådant påstående, en sådan fordran, ett fullkomligt misskännande af samhällsorganismens arbete i dess helhet; ty valrätt och valbarhet till riksdag eller parlament måste vara förbundna med åtskilliga andra stadganden och bestämmelser, hvilka för visso måste utgöra ett slags hämsko på den mer eller mindre utvidgade befogenhet, hvilken man kan vilja tillerkänna enskilda medborgare i ena eller andra fallet. Jag behöfver icke erinra om att i afseende på det parlamentariska statskicket finnas många bestämmelser, t. ex. bestämmelsen om regeringens rätt att upplösa ena eller andra kammaren, om tvåkammar- eller enkammarssystem, om annat sådant, som i sin mån icke kan skiljas från stadgandena om valrätt och valbarhet. Jag behöfver icke erinra om initiativet i lagstiftningsfrågor, jag behöfver

icke tala om styrkan i utöfvandet af verkställande magten eller framdraga, huru som i det land, der rösträtten väl är starkast utvecklad, eller i Nordamerikas Förenta stater, regeringsmagtens innehafvares styrka, fastän han är vald på endast 4 år, är så stor, att sannerligen i åtskilliga fall äfven vårt land dervid står efter den amerikanska styrelseförmen. Allt detta är så beskaffadt, att när man går till frågan om, huru långt valrätten till Andra Kammaren hos oss skall sträcka sig, man måste taga i öfvervägande kvalifikationer, gränsbestämmelser och dylikt, som ganska mycket skilja sig från de yrkanden, som framställts rörande den ena eller andra mätaren på kompetensen för utöfvande af valrätten. Åldersgränsen är sålunda icke i och för sig afgörande, men den kan vara det jemte åtskilligt annat. Penningen är icke heller i och för sig afgörande, men den kan användas, ehuru den blir, såsom allt menskligt, en ofullständig mätare. Den är dock en i sin mån bidragande faktor och har blifvit använd äfven i utskottets förslag. Besutenhet har af gammalt ansetts såsom en god kvalifikation för utöfvande af rösträtt, men endast vid den kan i vår tid icke rösträtten bindas. Hvad slutligen bildningen angår, så är den visserligen en önskvärd egenskap, men huru intyg derom skulle meddelas och hvilka examina den ene eller andre skulle undergå för att få mogenhetsbetyg för politisk rösträtt, det torde icke vara behöfligt att vidare yttra sig om, och dermed faller också den förespegling, som från åtskilliga håll uttalats, att, när upplysningen stigit så, att man kan antaga det stora flertalet moget att utöfva rösträtten, då, men icke förr, skall denna rösträtt falla såsom en mogen frukt från trädet. Det är sannerligen icke någon lätt sak att sjelf vara lagstiftare i samhället eller att välja lagstiftare, och icke mindre svårt torde det vara att erhålla intyg om kompetens härtill.

Det finnes en sak i detta afseende, som spelar en högst väsentlig rol, och det är det egna intresset af en lugn och säker samhällsutveckling och uppfattningen deraf, att den enskilde kan med sin röst och bör med sin röst bidraga till, att denna samhällsutveckling må blifva så trygg och ostörd som möjligt. Det händer så lätt och har så många gånger händt, att vid röstande till politiska val den ene eller andre, och icke minst bland de samhällsklasser vi tillhöra, säger: hvad tjenar det till, att jag röstar? *Min* röst betyder ju ingenting. Detta är bristande intresse och bristande uppfattning. Men i samma mån den enskilde röstande, i synnerhet genom sammanslutning med lika tänkande, kan göra sin röst hörd och gällande, stiga intresset och ansvaret, i det möjligheten att utträtta något då blir större än förut. Det är en sådan gruppering, hvilken vid det särskilda valtillfället föranleder och åstadkommer möjligheten till sammanslutning om det ena eller andra namnet, som ligger i viss grad i proportionsvalet; men en så beskaffad gruppering, som från början uppställer olika klasser med olika inflytande på valet, tillintetgör sig sjelf just därför, att den, om jag så får säga, här vid lagundre klassen alltid skall ställa sig i gifven opposition mot den andra, liksom på båda sidorna om ett bord det understundom faller sig helt naturligt, att åsigtorna äro olika. Men den sammanslutning,

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren. (Forts.)

som föranledes deraf, att man kan mera individualisera sina tycken och sympatier och har större möjlighet att få dem igenom än genom en stor abstrakt majoritetsomröstning, den bör i någon mån förtaga de skadliga verkningarna af en allt för utsträckt rösträtt, i huru stor mån förs jag icke yttra mig om. Det är en egendomlig företeelse, att i våra dagar, just under det individens liksom personlighetens rätt predikas, man ofta nog underkastar sig eller underkastas det våldsammaste majoritetsförtryck, vida värre än någon regering, åtminstone i våra dagar, skulle kunna tillåta sig. Men detta majoritetsförtryck kommer ej sällan från en ringa minoritet, en minoritet som icke framträder och ikläder sig ansvaret, men som vill njuta magtens fördelar genom dessa massor, hvilka den leder efter sin vilja. Detta majoritetsförtryck är det, hvarpå proportionsvalen skulle i viss mån utgöra en hämsko, åtminstone om de ordnades försigtigt och klokt. Det finnes mer än ett sätt att ordna dem. I Danmark ske valen till landstinget genom elektorer, efter »Forholdstalet», men det finnes, som sagt, flera andra sätt att ordna saken, och denna är så pass vigtig, att den väl förtjenar undersökas, då det visar sig allt svårare och svårare att upprätthålla den mera sjelfständiga kraften mot massorna, som ledas ofta mot sina egna intressen, utan att tänka derpå och utan att besinna, hvari faran ligger.

Det har sagts på förmiddagen, och det är riktigt, att tillämpningen hos oss af sådana »förhållsval» skulle medföra valkretsars sammanslagning. Nu finnas i sammanhang med de s. k. proportionsvalen åtskilliga andra bestämmelser i afseende på vissa garantier, som fordras, t. ex. viss pluralitet o. s. v., men om så skulle ske, om distrikten skulle utvidgas, vore det egentligen icke annat än en helt naturlig utveckling, ett närmande från Sverige till hvad som eger rum i andra länder, der valen icke äro bundna inom distrikt, utan fria öfver hela landet. Det kan väl icke vara tillräckligt att införa detta här, men ett mellanting mellan detta och de nuvarande svenska strängt bundna valen vore att göra distrikten större och derigenom åstadkomma större lifaktighet, större intresse, icke minst hos de klasser som hittills företrädesvis velat utöfva den politiska magten och hvilkas bristande intresse vid politiska val så många gånger föranledt, att hvad de ansett sig ega öfvergått i andra händer. Det är därför enligt min tanke af vigt att få en närmare utredning om alla de omständigheter, som inverka på och böra tagas i betraktande vid afgörandet af bestämmelserna rörande den politiska rösträtten.

Det är gifvet, att ingen enskild riksdagsman kan framkomma med ett förslag i den vägen, hvilket är egadt att genomgå en allvarlig pröfnings skärself, utan det kan endast åstadkommas genom en verkligt grundlig utredning från landets regering. Att framställa förslag om skrifvelse tror jag icke någon enskild kunna göra. Det skulle knappt konstitutionsutskottet kunna. Nu har frågan blifvit af Andra Kamraren för dess del afgjord, och man kan därför säga, att en återremiss icke tjenar till något annat än till en omgång, men då det gäller att välja mellan ett bleklagdt afslag, hvars innebörd ingen kan fatta, emedan deri kan ligga både åsigten om det före-

slagnas olämplighet i och för sig och åsigten om hvarje rösträttsutvidgnings olämplighet, och en återremiss, är yrkandet på återremiss af en helt annan beskaffenhet, emedan det visar, att de, som deltagit i detsamma, vilja hafva frågan närmare undersökt, på det att den rörelse, som nu pågår, må, om den finnes oberättigad och icke kunna tillfredsställas, få sin dom, men att om den innehåller åtskilligt, som kan vara skäl att taga vara på och som kan användas till samhällets fördel, det måtte blifva något resultat, något slut på denna långvariga fråga om rösträtten, allt enligt den gamla grundsatsen, att om man också icke kan styra vägen, man kan låta uppbära sig af den på sådant sätt, att farkosten icke går under. Jag förenar mig i det yrkande, som blifvit framställt af herr Annerstedt.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Cederberg: Mina åsikter angående rösträttsfrågans läge öfverensstämma fullkomligt med dem, som i dag på förmiddagen uttalades af den talare, som först hade ordet, herr Annerstedt. Det sätt, hvarpå frågan inom denna kammare vid sisilidna riksdag behandlades, betyder för mig mycket mer än många folkmötenes resolutioner. Det visade sig deraf, att den, som bygger på den rent negativa ståndpunkten, bedrager sig storligen, om han tror sig på detta sätt kunna hindra en utsträckning af rösträtten. Det går icke i längden. Hvad reservanterna i de motiverade reservationerna anfört styrker mig ytterligare i, att den åsigt, jag redan förut hade, är den riktiga. Det var också denna åsigt, som föranledde mig att för Riksdagen framlägga ett förslag, afseende visserligen icke något annat än att framhålla, att något positivt borde göras, att det icke längre gick an komma med ett rent nej äfven i denna kammare; och det blef dertför nödvändigt att gifva ett uppslag till frågans lösning. Dervid hade jag att välja mellan åtskilligt, som var känt, och åtskilligt, som möjligen icke förut var försökt. De s. k. proportionella valen voro mig icke obekanta; för mig skulle det ställa sig lyckligast, om dessa kunde hos oss genomföras. Jag byser dock mina tvifvel härom på grund af skäl, som i dag flera gånger blifvit anförda, nemligen att härför fordras en omreglering af valkretsarne i riket på det sätt, att hvarje valkrets finge välja *minst* tre riksdagsmän. Detta vore således ett ytterst genomgripande förslag. I regeln väljes nu, såsom bekant, endast en riksdagsman för hvarje valkrets, och der flere väljas synes man icke benägen att gå åt det håll, som blefve en följd af proportionsvalens antagande, utan alldeles tvärt om. Åtminstone visar de sista årens erfarenhet, från Stockholm liksom från Göteborg, att man snarare är böjd för att minska valkretsarnes storlek, så att antalet af hvarje valkrets tillkommande riksdagsmän blir mindre än förut. Det var dessa betänkligheter, som föranledde mig att icke komma fram med yrkande om proportionella val.

Dernäst fäste jag tanken på det preussiska yalsättet, men då jag närmare studerade detta, började jag äfven tvifla om möjligheten att ett sådant system skulle hos oss kunna genomföras. Såsom en talare i dag på förmiddagen uppgifvit, indelas valmännen der i tre grupper, icke efter förmögenhet, såsom han uttryckte sig, utan efter den direkta skatten, och detta är icke alldeles detsamma.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren. (Forts.)

Grunden, hvarefter denna indelning sker, och valsättet i öfrigt för utsedde af representanter i den preussiska andra kammaren eller Abgeordnetenhaus, såsom jag vill erinra mig den kallas, liknar således så nära det sätt, hvarpå riksdagsmännen utses till vår Första Kammare, att jag tviflar på, att Andra Kammaren skall gå in på ett dylikt valsätts införande såsom vilkor för rösträttens utsträckning.

Det återstod därför att finna ett sätt, hvilket så nära som möjligt slöte sig till den nu gällande valordningen och på samma gång kunde tillfredsställa så väl Andra Kammarens kraf på utsträckt rösträtt som Första Kammarens fordringar på garantier; — (jag behöfver ju icke närmare angifva betydelsen af detta uttryck; det har flera gånger förut i dag använts). — Vidare är det gifvet att, då här är fråga om något nytt och oförsökt, man borde, åtminstone enligt mitt förmenande, icke taga steget fullt ut, d. v. s. gå ända till den allmänna rösträtten, utan bestämma för denna en viss gräns, och för mig har det legat nära till hands att här taga samma gräns, som för den kommunala rösträtten är gällande. Man har visserligen haft många anmärkningar att göra mot införandet af denna gräns, men den torde dock kunna längre bibehållas än andra föreslagna, och dess antagande vore dock ett steg på vägen mot allmän rösträtt, och om det steget sedan skall tagas fullt ut, föreställer jag mig, att den erfarenhet, som under tiden vunnits, skulle tillgodogöras, då man en gång beslutar sig för att gå längre. Man har anmärkt, att mitt förslag ej skulle verka med tillräcklig styrka. — Detta synes vara föranledt deraf, att då man här yrkat på garantier, har det föresväfvat åtminstone de fleste, som talat derom, att dessa garantier icke skola ungefär motsvara dem, som nu finnas, utan blifva betydligt starkare än dessa. En reservant, som på förmiddagen hade ordet, tyckte jag mig höra rent ut säga detta, d. v. s. att vid en utsträckning af rösträtten starkare garantier erfordrades mot majoritetsväldet, än nu enligt gällande valordning finnes. Vissa uttryck hos öfriga reservanter gifva äfven anledning tro, att de tänka detsamma. Har man sådana asigter, tviflar jag på, att det är möjligt få något igenom, och så snart förbehåll på sådant sätt göras i denna kammare, fruktar jag att rösträttsvännerna deraf taga sig anledning att förebrå kammaren, att dess vilkor endast äro de obotfärdiges förhinder; för något sådant får icke Första Kammaren ens misstänkas.

För att återgå till mitt förslag, torde herrarne hafva funnit, att jag tänkt mig en indelning efter förmögenheten i tvenne lika stora grupper. Naturligtvis komma dessa grupper att i olika valkretsar blifva synnerligen olika och ytterst ojemna. Men just den omständigheten, att grupperna i de skilda valkretsarne äro så ojemna, men det oaktadt hafva lika stor magt i afseende på valen, skulle enligt mitt förmenande tvinga till moderation. Man hade nemligen vid valen att välja mellan att låta den oansvariga lotten fälla sitt ovissa utslag eller också enas om någon kandidat, som kunde accepteras inom båda grupperna. Detta skulle enligt mitt förmenande tvinga till ett tillmötesgående, som knappast kan på något annat sätt vinnas. Vidare skulle det, så vidt jag förstår, icke krävas den ringaste förändring i afseende på valkretsarne och icke någon nämnvärd för-

ändring i afseende på valsättet. Man kunde använda så väl medelbara som omedelbara val, hvaremot det preussiska valsättet endast är förenligt med medelbara val. Omedelbara valsättets möjliggörande, — förenligt äfven med proportionsvalen — är enligt min uppfattning ett oeftergiftigt vilkor för att få något igenom.

Detta är hvad jag i korthet velat yttra. Naturligtvis haller jag icke på ett förslag, som är så nytt som mitt, och jag skulle vara fullt tillfredsstäld, om kammaren förenade sig om det förslag, som herr Annerstedt framställt om återremiss. Jag tror, att det är det enda, som kammaren kan göra efter det beslut, som fattats i Andra Kammaren, och jag anhåller således om återremiss.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Friherre von Kræmer: Kammaren kan hafva en berättigad fordran på, att denna diskussion, som redan upptagit så stor del af förmiddagen och nu hotar att upptaga lika stor del af eftermiddagen, i möjligaste mån afkortas. Mitt yttrande skall jag därför söka att göra ytterst kort. Till vinnande af detta ändamål nödgas jag dock nyttja en påstående form så godt som utan motivering, som jag annars icke skulle våga att inför denna kammare använda.

Jag skulle då vilja säga, att så väl gruppval som proportionsval är något *för nytt*. Herr Bergii förslag ger *för litet*. Herr Mankell begär *mycket för mycket*. Utskottets förslag är en medelväg, är *ett lagom*.

Särskildt tilltalas jag af den föreskrift, som innehålles i de orden, att äfven den är valberättigad, »som eger på annans mark belägen byggnad till nämnda taxeringsvärde» o. s. v. 500 kronor. — Såsom jag nämnde förra året, då jag hade ordet i denna fråga, finnes en mängd personer i den landsort, der jag bor, Flen, hvilka äro i den belägenheten, att de hafva hus, men dessa ligga på annans mark. Tomten har de blott inköpt på 50 år.

Nu är förhållandet det, som herrarne känna till, att enligt författningen af den 12 juni 1885 angående byggande af »kyrka, klockstapel, kyrkomur och hvad dertill hörer» kostnaden utgöres af dem, som erlægga kommunalutskylder. »I sådan kostnad skola de skattskyldige deltaga, för fastighet efter hela och för andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af derå belöpande fyrktal» Vid alla tillfällen, då sådana utgifter förekomma i en kommun, då anses dessa på annans mark belägna byggnader som fastighet, s. k. »annan fastighet», och deras egare få betala efter hela fyrktalet. Men då man kommer till riksdagsmannaval, då äro dessa hus icke längre fastighet, utan de äro lösöre, och egarne hafva ingen valrätt. Jag hemställer, om detta icke är en skriande orättvisa? I fall utskottets förslag antoges, skulle denna *partiella* orättvisa afhjelpas.

Hvad åter angår den stora *allmänna* innebörden af förslaget, så kan jag helt enkelt ej begripa, att man kan tveka att åt vårt, sedan hedenhös vid fria styrelseformer vanda folk medgifva en så obetydlig sänkning af strecket!

Herr talman! Jag vill hålla mitt löfte att vara kort. Jag in-skränker mig därför till att utan vidare yrka rent bifall till utskottets förslag.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman! Säsom kammaren kanske har sig bekant, har Andra Kammaren bifallit konstitutionsutskottets förslag, enligt hvilket den politiska rösträtten skulle utsträckas. Nu har här yrkats återremiss af frågan. Det tjenar således egentligen till intet att återremittera ärendet, men jag är dock benägen att instämma i detta yrkande och skulle gerna se, att kammaren beslöte en återremiss för att, såsom det heter i Andra Kammaren, afgifva en opinionsyttring och dymedelst konstatera, att kammaren icke ovilkorligen fasthåller vid nu bestående regler för rösträtten.

Jag behöfver vid detta tillfälle icke vidlyftigt uttala mig i frågan, ty jag gjorde det så fullständigt i fjol, att jag icke har något väsentligt att derutöfver tillägga. Hvad angår de materiella bestämmelserna angående rösträtten, är jag för min del tillfredsstäld med dem, som konstitutionsutskottet föreslagit och Andra Kammaren gillat, men deremot är jag icke benägen att omedelbart antaga dessa rösträttsgrunder, utan jag står på samma ståndpunkt som i fjol och anser, att man bör med fullt förtroende genom en underdånig skrifvelse lägga frågan i regeringens hand, emedan föregående erfarenhet visat, att fråga om förändring i representationsskicket icke kan lösas, med mindre regeringen tager den om hand.

Vidare har jag att uppställa ett vilkor, nemligen att åldern för valmännen höjes från 21 år till 25 år. Herr Borg var nog naiv att hänvända sig till mig med åtskilliga skäl, som skulle komma mig att gå ifrån denna min åsigt, men jag försäkrar, att de återstudsade utan minsta verkan, ty hvad jag yttrade och föreslog vid förra riksdagen var följden af moget och allvarligt öfvervägande. Jag kan icke finna, hvarför man ej skulle våga fastställa åldersgränsen till 25 år, då man vågat det i Danmark, hvars författning är så demokratisk och säkerligen mera i herr Borgs smak än Sveriges. I Danmark är man myndig vid 21 år, men icke politiskt myndig förr än vid 25, och detta vilkor fasthåller jag strängt vid.

En lika ny som riktig tanke uttalades af friherre Gripenstedt. Med det lifligaste intresse omfattar jag och upptager såsom ett ytterligare vilkor för utsträckt rösträtt denna tanke, nemligen att den, som utan giltig orsak underlåter att i öfverensstämmelse med lagen inskrifva sig som värnpliktig eller att underkasta sig föreskrifna vapenöfningar, icke må, äfven om han eljest vore röstberättigad, utöfva sin rösträtt.

Hvad angår proportionsval, nekar jag icke, att de hafva min sympati, men jag är mycket tveksam, om det vore möjligt att genomföra dem hvad angår valen till Andra Kammaren. Man har till och med försökt att genomföra detta valsätt vid utskottsvalen i riksdagen, och det vore kanske skäl att göra början dermed.

Emellertid sammanfattar jag mina önskuingar i frågan så, att kammaren ville i det syfte, som här uttalats från flera håll, besluta en återremiss till utskottet.

Herr Nyström: Jag skall bedja att till en början få upptaga herr Annerstedts yrkande om proportionella val. Det är gifvet att vi, som i utskottet med så mycket intresse omfattat denna nya kur-

metod för samhällsmissnöjet, med glädje skola höra så mycket erkännande här i kammaren. Men icke desto mindre nödgas jag, huru tacksam jag än är för understödet, yrka afslag på herr Annerstedts begäran om återremiss. Jag tror, att en sådan skulle på sin höjd gagna såsom en demonstration, men icke annorlunda, och för öfrigt är den icke tillräddlig, ty saken är väl invecklad för att i detta riksdagens skede återremitteras till konstitutionsutskottet. Det blefve ett verk, som konstitutionsutskottet omöjligen kunde på något sätt med heder skilja sig ifrån, och det synes mig af detta skäl föga lämpligt. Det finnes icke mindre än tre kända metoder för proportionella val, som utskottet då finge att undersöka, hvaraf i främsta rummet de engelska proportionsvalen samt det valsätt, som i Danmark tillämpas, komme i betraktande, och då detta är en högst invecklad fråga, tror jag icke att utskottet äfven i gynsamaste fall skall kunna åstadkomma en fullt värdig utredning, som äfven skulle kunna läggas till grund för en skrivelse till Kongl. Maj:t. Helst som vi veta att Andra Kammaren fattat ett annat beslut, blefve ju saken utan all innebörd. Jag måste därför motsätta mig denna återremiss under förhoppning, att saken vid en kommande riksdag blifver föremål för motion, helst från ett så sakkunnigt håll som det, hvarifrån i dag debatten öppnades.

Sedan kommer ordningen till herr Borg. Det var icke så lätt att följa herr Borg i det föredrag, hvarmed han på förmiddagen — om med eller mot sin vilja, vet jag ej — beredd oss alla ett så stort nöje. Han liknade sig sjelf vid en blomstersamlare, men det måste erkännas, att hans botaniska metod var något excentrisk. Han bröt sig in än i den ena trädgården, än i den andra, än i stora statsträdgårdar, än i auspråkslösa småtäppor, kastande öfver ända planteringar och rabatter för att plocka de blommor, hvilkas doft förefaller så ljuft för hans luktorgan, och låta de andra stå. Men man får göra honom den rättvisan, att han dervid med berömvärd opartiskhet gick lika illa åt vän som fiende. Metoden kan möjligen vara god för blomsterplockning, men den är icke god för argumentering, ty ett argument, ryckt ur sitt rätta sammanhang, innebär och bevisar något helt annat än då det får stå kvar deri. Om någon företager sig att ur några stora mästars taflo plocka ut vissa färger, men de indigo här och ett stycke karmin der, och sammansätta dessa efter egen estetisk smak till något nytt, har han åtminstone icke rätt att åt den groteska mosaiken gifva mästarsnas namn eller stödja sig på deras auktoritet. Men ungefär på sådant sätt har herr Borg gått till väga, och hans argumentation har därför icke större giltighet än det nämnda lapperket har skönhetsvärde. Ett exempel: herr Borg har ur herr Bergströms argumentation plockat ut åtskilliga satser, som han fann användbara. Men han har icke, såsom sig bort, åtminstone icke i detta sammanhang dragit fram en kinkig sats, en blomma, som för honom icke luktat fullt så godt; jag menar de 25 åren. Om herr Borg känner sina pappenheimare, vet han nog, att de förklarar att hvad de förlora genom bestämmelsen om de 25 åren är mer än hvad som vinnes genom de öfriga medgifvandena, och att herr Bergström således icke är deras man och alltså icke heller bör vara herr Borgs.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagamän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Om Många andra märkvärdiga enskildheter funnos i herr Borgs an-
utsträckning förande. Han trodde att de nyvunna 124,000 valmännen, blott de fått
af rätten att valrätten, utan vidare skulle blifva våra goda vapenkamrater. Hvem
välja riks- tror det annat än herr Borg? Han anmärkte vidare klagande, att
dagsmän till den, som i annat afseende är myndig, äfven borde vara det i po-
Andra litiskt. Nej, nog hafva vi fått syn för sagen, att man kan vara myndig
Kammaren. i allt annat och dock något omyndig i politiken. An mer: han talade
 (Forts.) om Andra Kammarens mening och framhöll hvad som passerat
 i Andra Kammaren rörande denna fråga såsom vittnesmål att den
 allmänna meningen uppenbarligen vore för en utsträckning af röst-
 rätten. Nå, men han glömde dervid, huru många gånger Andra Kam-
 maren afslagit alla hit hörande motioner. Andra Kammaren har ju
 den dag, som i dag är, afslagit så väl den allmänna rösträtten som
 förslaget att den politiska skulle sammanfalla med den kommunala.
 Men derom nämnde herr Borg ingenting.

Herr Borg passade äfven på att nämna namnen på tvenne po-
 litiska motståndare, öfver hvilka han gjorde sig lustig, men jag hörde
 ej, att han talade om den stora minoritet inom Andra Kammaren,
 som röstade på samma sätt som desse två. Om den ene af dem
 sade han något, som synes mig hjertlost och elakt och som icke hörde
 till saken, då han framdrog hans sedan förra riksdagen inträffade
 konkurs. För herr Borg borde ett sådant argument allra minst vara
 användbart, då han mindre än någon annan vill erkänna sambandet
 mellan den politiska rösträtten och den ekonomiska ställningen. Hvar-
 för skall för öfrigt herr Borg vara så förskräckligt hård mot minori-
 teten? Nog vet herr Borg af egen erfarenhet, att det kan hända den
 bäste att stå i permanent minoritet, och icke vara sämre karl för
 det. Till och med Karl XII var ju i minoritet — en mot tio —
 vid Narva.

Jag vill emellertid icke fortgå med denna blomstersamling. Men en
 sak måste ytterligare anmärkas i anledning af herr Borgs yttrande.
 Äfven jag har nemligen sett litet på de föregående årens diskussioner
 och hvad der förekommit, och då funnit, icke minst i herr Borgs an-
 föranden, ett slags tillförsigt till det tillstånd, man afser att införa,
 ett slags litande på och uppskattande af de element, åt hvilka man
 vill bereda rösträtt, ett högljudt proklamerande af största möjliga
 säkerhet emot all agitation. Sådant har man icke hört denna gång.
 Är det kanske så, att de är, som gått, hafva något dämpat dessa
 förhoppningar eller denna tillförsigt?

Förutom dessa isolerade anföranden finnes det, beträffande själfva
 saken, vissa uppfattningar, som äro gemensamma för de flesta röst-
 rättsmotioner och som det torde vara nödvändigt att med några få
 ord belysa.

Jag tror, att det är riktigt, att Första Kammaren icke endast
 häller sig till de statistiskt-kritiska undersökningarna rörande denna
 fråga och till de resultat, till hvilka de kunna leda, utan äfven tager
 upp de öfriga sidorna af saken, rösträttsfrågans egentliga innebörd.

Ett allmänt påstående, som ofta förekommer, är, att denna fråga
 stått så länge på dagordningen, att den nu måste vara, hvad man
 kallar, ett utvecklingskraf och icke blott en rörelse för tillfället. Men,

mine herrar, det är förvånande hvad det är många frågor, som stått länge på dagordningen och om sig fått vittnesbörd att vara ett utvecklings-kraf, en utvecklingens nödvändighet, som ovilkorligen, för eller senare, t. o. m. ganska snart, måste leda till vissa förutsagda resultat, men hvilka dock, efter ett antal år, befinnas sjunka ned och derefter föga låta tala om sig. Juryinstitutionen t. ex., om hvilken man på sin tid förkunnade, att det läge i sakens natur, att den skulle antagas, den skulle ju vara ett utvecklings-kraf. Hvem talar nu derom? Det mest stortartade exemplet är utan tvifvel kristendomens historia. Huru många gånger har det icke i mensklighetens utvecklingshistoria förkunnats om kristendomen, att det vore blott en tidsfråga, snart nog en dagsfråga, då denna vidskepelse skulle vara bragt ur världen. Gång på gång har detta upprepats i olika århundraden i flera omgångar från olika håll; men sedan någon tid passerat, har dock kristendomen stått kvar och står nu i dag starkare än någonsin. Man bör således icke lita på dessa profeter för dagen, som säga att detta eller detta är ett utvecklings-kraf, som med nödvändighet går i en viss riktning. Framtiden kan vara förbehållet att vederlägga sådana profetior på ett sätt, som man inte anar. Säkert är, att, liksom allt annat, äfven politiken har sina moder, som en tid äro förherrsande, men sedan försvinna. Detta kan så mycket hellre sägas, som, om det än icke kan förnekas — jag vill för min del åtminstone icke förneka det — att det ligger något verkligt i denna rörelse för utsträckt rösträtt, man måste medgifva, att det också deri ligger åtskilligt, som är icke så litet konstladt. Och jag vågar tillägga, att detta är fallet så väl inom som utom riksdagen. Här finnas visserligen de, för hvilka denna rörelse är ett verkligt intresse, men här finnas också ganska många, för hvilka den är beroende på en tillfällig agitation.

Bildningen är en sak, som blifvit berörd i nästan alla de motioner, som framkommit, och man säger, att bildningen gjort så stora framsteg, att man därför bör bevilja hvad som begäres; likasom om bildning i och för sig utgjorde en kvalifikation för offentlig politisk verksamhet, af hvad slag det vara må. Till och med en af motionärerna, som rätt våtligt motiverat sitt yrkande, har erkänt, att den är en ganska dålig mätare på politisk duglighet; och visst är, att begreppet bildning är i hög grad mångskiftande, och att det är mycket svårt att derur härleda krafvet på utsträckt politisk rösträtt. Om man behagar tänka på den estetiska bildningen, så är väl denna icke någon kvalifikation för politisk mogenhet. Och hvad som gäller om den estetiska bildningen, det gäller äfven om den vetenskapliga, det vågar jag säga.

En röstskala, som är graderad efter bildningen, eller, såsom nyss blifvit sagdt, efter examina, skulle säkert blifva helt och hållet chimerisk och uppväcka ännu större ovilja än den nuvarande, som är graderad efter penningen. Men är bildningen i och för sig en dålig mätare, så äro erfarenhet, människokänedom, en viss sjelfständig ställning och ett visst sjelfständigt intresse vida bättre för ändamålet, och det kan icke nekas, att dessa stå i ett visst samband med ekonomiskt oberoende, med en mera betryggad ekonomisk ställning. På det sättet blir den ekonomiska ställningen såsom en index, men

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till icke i och för sig, användbar såsom mått. Det är icke penningen och för sig, som är afgörande, men den utvisar att det med en viss sannolikhet finnes andra för ändamålet väsentliga egenskaper. Alldeles som termometern; den gör icke väderleken, men den visar den.

Andra Kammarern. Beträffande den fråga, som motionären framhållit, att de flesta menniskor numera vore så drifna i kommunala värf, att de äro färdiga också till politisk verksamhet, så tror jag, att bland de nu uteslutna det väl icke finnes så särdeles många, som förvärfvat sig vana vid kommunala värf.

(Forts.)

Sedan kommer det vederstyggliga påståendet, att ingen värnpligt, intet fosterlandsförsvaret skulle förekomma annat än i samband med utvidgad rösträtt. De, som säga så, veta då icke att försvaret gäller fäderneslandet och icke vissa förmåner; att det är en pligt och icke ett medgifvande, för hvilket särskild ersättning skall krävas, att hvad som försvaras är i första rummet hvad jag ville kalla de tysta samhällsförmåner, som man i allmänhet håller så ytterst litet reda på, men som äro det väsentligaste, fastän i ett sundt samhälle man märker dem ganska litet. Det förhåller sig med detta som med kroppens sundhet. Den gör mycket litet väsen af sig och man märker den icke så länge den finnes, ty »hvar plåga har sitt skri för sig, men helsan tiger still». Men när denna sundhet försvinner, då först märker man hvad man haft att försvara. Gifve Gud, att vårt folk icke komme att göra samma erfarenhet som vårt broderfolk finnarne, som fått veta hvad dessa tysta samhällsförmåner äro värda i det ögonblick då de förloras.

Jag ber äfven att få fästa uppmärksamheten på en annan sak, som visserligen här påpekats, ehuru icke så fullständigt som skulle behövas, nemligen att valrörelsen numera är en massrörelse. Men här är icke fråga om att gifva rösträtt åt ett stort antal individer, för att de sedan må efter bästa bepröfvande använda denna rätt, utan att anskaffa en massa soldater åt de ledare, som visat sig kunna för sina ändamål använda dessa soldathoppar, och att bereda dessa ledare ökad magt — det är hvad som afses, men det är nog icke hvad vi vilja.

Man har äfven nu och ännu mera vid de föregående tillfällen, då denna fråga varit före, talat om Amerika och att det skulle vara så förträffligt der; men, frånsedt att den derstädes herskande korruptionen står i intimaste samband med den allmänna rösträtten — och om mina underrättelser äro rigtiga, lär denna korrupcion för närvarande vara svårare än någonsin förut — är det äfven ett annat faktum jag vill framhålla, nemligen att rösträttsförhållandena i Amerika skapat ett sakernas skick, som är ytterst egendomligt. De hafva skapat en sådan ställning, att den politiska verlden är en verd för sig, en klass för sig, som bedrifver politik ungefär på samma sätt sätt som en sotare bedrifver sotning — och understundom med samma svarta påföljd. Och denna politiska verd är — säges det — nästan fullständigt eller i en förvånande grad fristående från just den bästa delen af befolkningen, från de bästa medborgare i samhället, hvilka icke vilja hafva med politiken att skaffa. Detta har man låtit mig veta och jag vet, att det är sant. Det är alltså i Amerika en gan-

ska ringa berömmelse att blifva kallad »a congress man», »a politician». Det är just något, från hvilket dessa bästa medborgare hålla sig fria. Detta kan icke betraktas annat än som ett ytterst otillfredsställande sakernas skick och är således icke ett framtidsperspektiv, som bör locka oss.

An i Frankrike då? Ja, der har också den allmänna rösträtten åstadkommit något märkligt. Valmännen utöfva der i viss mån en direkt inverkan på de valde och påtrycka dem sina åsigt. För representanterna gäller i viss mån ett slags »mandat impératif», och på grund häraf komma dessa att äfven som riksdagsmän tjenstgöra såsom ett slags ombud för sina valmän och få underhjelpa allehanda enskilda intressen, från spekulationer i kapital till spekulationer i ordnar. Allt detta är ingalunda föredömligt. Märkligt nog förekommer det äfven spår af dylikt i England, der en parlamentsledamot stundom tjenstgör såsom dekoration i allehanda ekonomiska företag; man kallar sådana hjelpare betecknande nog »guineapigs» — allt sådant är följder, som hos oss icke finnas, som vi böra bevara oss från och som enligt min åsigt stå i samband med den allmänna rösträtten.

Men skola vi då ingenting göra? frågar man. Skola vi svara nej till allt? Min öfvertygelse är, herr talman, att det är ett genomgripande misstag, som går igenom alla dessa rösträttsmotioner och alla de resonnement som i dem finnas, och detta är *sammanblandningen af det sociala problemet med det politiska*. Argumentationen i dessa motioner gäller i allmänhet det sociala problemet, och slutsatsen, hvilken kommer som — god dag! yxskaft! — gäller det politiska. Om det nu kommer an på att vinna det vackra mål, som heter största mått af lycka för så många samhällsmedlemmar som möjligt, är det gifvet, att det sociala problemet är det ojemförligt viktigaste. Att hvarje man, och för den delen hvarje kvinna, får en god uppfostran, kan få gifta sig med den han eller hon lyckas vinna, att hvar och en kan erhålla tillträde till den verksamhet, som motsvarar hans krafter och anlag, att han kan ega all slags egendom och fritt förfoga deröfver — allt detta utan hinder af klass- eller ståndsinrättningar eller fördomar — det är element, som på helt annat och kraftigare sätt inverka på individens lycka än utsträckt rösträtt och i allmänhet politiska institutioner. »Men», säger man, och den invändningen är genast färdig, »naturligtvis är det politiska problemet sammanbundet med det sociala. Utan rösträtt kommer man icke till detta vackra resultat». Detta är ett stort misstag; sambandet mellan dessa båda är mycket lösare och ringare, än man i allmänhet antager. Det kan finnas ganska goda sociala förhållanden under despotism, och under ett liberalt styrelsesätt deremot rätt stora inskränkningar i individens förmåga att komma fram och göra sig gällande i lifvet. Under Napoleon III voro de sociala förhållandena i Frankrike icke allt för dåliga. Å andra sidan äro i England och delvis i gamla delarne af Nord-Amerika, der stor politisk frihet råder, de sociala inskränkningarna ganska många och kända. Under vår politiska frihetstid var det som det kunde med den sociala friheten; inskränkningarna voro ganska betydliga. Detta ringa sammanhang visar sig bäst af det faktum, som ofta påpekats, att de ekonomiska rubbningarna, som

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren (Forts.) så starkt ingripa i hvarje individs lefnadslycka, fördela sig nästan jemut öfver alla stater, i alla händelser temligen oberoende af deras politiska skick.

Om de sociala frågorna sälunda äro af öfvervägande vikt icke minst för arbetarne — så se vi deri en anvisning. Vi, det konservativa partiet i detta land, skola följa samma regel som de konservativa partien i andra länder och blifva ett verksamt, ett aktivt konservativt parti. Vi måste aktgifva på tidens kraf och med oafåtlig nitälskan och oafåtligt arbete verka för reformer, men de skola genomföras efter *våra* grundsatser, d. v. s. på det beständes grund. Och detta arbete är utan gräns, ty alltid stå nya resultat att vinna. Sådant ser det konservativa partiet ut i våra dagar, och så måste äfven vi arbeta. Och då är det väsentligen genom sociala reformer, vi, de konservative, skola söka nå målet att befrämja samhällslyckan. Detta skall vara vårt program.

Herr Sandberg: Herr talman, mine herrar! De stadgade vilkoren för valrätt och valbarhet till svenska Riksdagen synas mig, såsom nästan uteslutande af ekonomisk art, ingalunda tillfredsställande; men härom är icke nu tid att tala. Utgående från det, såsom jag tror, fullt rigtiga antagandet, att politisk sjelfständighet snarare är att finna bland dem, som innehafva en relativt oberoende ekonomisk ställning, än bland dem, som sakna en sådan ställning, har man infört de nu gällande censurbestämmelserna i svenska riksdagsordningen. Dessa bestämmelser hafva dock ingalunda visat sig fullt verksamma. En bedröflig erfarenhet har lärt oss, att icke endast bland de väljande, utan äfven bland de valde riksdagsmännen icke sällan funnits personer, som redan varit eller voro på god väg att blifva ruinerade.

Jag är den förste att medgifva, att 800 kronors-strecket har karakteren af godtycklighet, men jag vill erinra, att detta streck på grund af penningvärdets fall är lägre nu, än då det infördes. Valmännens antal har också betydligt ökats och skulle ökas i ännu högre grad, om alla uppskattades till sin verkliga inkomst; särskildt bland hufvudstadens invånare torde efter de upplysningar, jag inhemtat, knappast finnas någon fast anställd arbetare, som icke har 800 kronor i årlig inkomst. Fråga är, om någon förbättring skulle vinnas genom nedsättning af det s. k. strecket.

Jag kan icke undgå att anmärka, att konstitutionsutskottets förslag förefaller besynnerligt, då det yttrar, att valrätt tillkommer den som örlägger till staten bevillning för en till minst 500 riksdaler uppskattad årlig inkomst. Det är allmänt känt, att existensminimum uppskattas i Stockholm och Göteborg till 650 kronor. Huru skall man nu gå till väga? Skall det upprättas särskilda längder öfver dem som uppskattas för en inkomst af 500 kronor till 650 kronor, deri de skola upptagas såsom röstberättigade vid riksdagsmannaval, fastän de icke örlägga någon bevillning till staten? Saken synes mig egenomlig.

För min del är jag öfvertygad om, att hos våra arbetare finnes i allmänhet ett icke obetydligt förråd af sundt förstånd, och finge arbetarne vara fria från yttre påverkningar, skulle jag vara villig att

medgifva icke endast nu föreslagna nedsättning af strecket, utan till och med gå in på allmän rösträtt. Men vi känna, att så icke är förhållandet, och hvad som förmår mig att yrka afslag är min öfvertygelse, att om konstitutionsutskottets förslag blefve lag, skulle af de nytillkomna valmännen knappast en tiondedel rösta efter eget omdöme, af öfriga nio tiondedelar skulle en del rösta på kommando af sina arbetsgifvare. Att arbetsgifvare missbrukat sin ställning till utöfvande af obehörigt tryck vid riksdagsmannaval, derpå torde icke saknas exempel från nyare tider. En annan del skulle låta sig ledas af mer eller mindre samvetslösa yrkespolitici och agitatorer. Ilvarken de förre eller de senare vill jag unna mera inflytande än de nu hafva och därför yrkar jag afslag.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Alin: Denna öfverläggning har fortgått så länge, att jag önskar så litet som möjligt upptaga kammarens tid, men det är ett par saker, som jag trots den framskridna tiden ber att få säga.

Jag vill först rigta mig mot ett par yttranden jag hörde vid början af qvällsplenum af en talare på stockholmsbänken. Jag för min del förstår mig icke på en sådan argumentation för rösträttens utsträckning, som denna: »vi böra fästa oss vid förhållandet i främmande länder, der rösträtten är mera utsträckt än här: visserligen finnas der garantier mot rösträttens missbruk, som icke finnas här, men detta faktum påaktas icke eller förnekas af agitatorerna, och derfor kunna vi ej fästa så synnerligt afseende vid att dessa garantier existera.» Eller: »den och den auktoriteten har då och då sagt det och det; yttrandet fälles visserligen med afseende på en sak af helt annan beskaffenhet än den nu ifrågavarande, men det tillämpas af agitatorerna på denna, och derfor böra vi vid denna saks afgörande fästa afseende vid det anförda yttrandets innehåll.» En dylik argumentation kan jag, som sagdt, icke förstå mig på.

Jag instämmer uti hvad mer än en ledamot på förmiddagen yttrade, att det icke är bevisadt att något behof af rösträttens utsträckning föreligger vare sig för samhället eller för dem, som derigenom skulle komma i åtnjutande af rösträtt. Huru vida åtgärden skulle vara af behof för dem, som ifrigast verka för denna utsträckning, derom skall jag icke nu yttra mig.

Jag vill erinra om ett argument, som upprepade gånger användts mot det framställda krafvet på förändring af nu gällande rösträttsbestämmelser och som visserligen icke förlorat i styrka derfor att det ofta upprepats. Detta är, att de nu gällande bestämmelserna äro sådana, att de till följd af den allmänna välmångens stigande och penningvärdets fall förändras så, att rösträtten småningom utsträcker till flere och flere. Nu har utskottet i sitt utlåtande sökt försvaga rigtigheten af denna anmärkning genom sitt yttrande: »Väl kan ej nekas, att dessa omständigheter öfva ett visst inflytande i den antydda rigtningen. Men ingen lärer med fog kunna påstå, att de göra till fyllest, då det visat sig, att valmännens antal, som år 1872 utgjorde 5,6 procent af hela rikets folkmängd, sedermera icke stigit högre än till 6,3 procent år 1884 och till 6 procent år 1890.» Om vi nu halla

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren. (Forts.)

oss vid de förstnämnda siffrorna, 5,6 procent år 1872 och 6,3 procent 1884, så visa de en förökning af 0,7 procent; att sedan en minskning inträdt beror, såsom utskottet påpekat, i väsentlig mån derpå, att vid uppgifternas lemnande förändrade beräkningsgrunder gjort sig gällande efter 1884, i det man efter den tiden icke upptagit såsom röstberättigade dem, som underlåtit att uppfylla sina kommunala skyldigheter och på den grund faktiskt varit förhindrade att utöfva den rösträtt, som de enligt riksdagsordningen egt. Hvad innebär en dylik förändring i beräkningssättet? Jag är icke i tillfälle att meddela uppgifter annat än med afseende på Stockholm, och dessa äro för mitt ändamål fördelaktigare än om man egde siffror för hela riket; men i alla fall lemna de fullt påtagliga bevis för huru pass missledande statistiska centralbyråns uppgifter äro uti ifrågavarande fall, då de icke upptaga dem, som enligt riksdagsordningen äro valberättigade, men till följd af underlåtenhet eller oförmåga att fullgöra sina kommunala skyldigheter icke ega att utöfva rösträtt. Tager man siffrorna för 1889 i Stockholm, finner man, att antalet valberättigade utgjorde 26,637. Deraf egde då 14,482 att utöfva rösträtt, medan 12,155 icke egde att utöfva den; af hela antalet var det således 45,6 procent, som icke egde att utöfva rösträtt. Häraf finna herrarne hvilken betydelse det har, att desse, som enligt riksdagsordningen äro valberättigade, men faktiskt icke ega utöfva sin rösträtt, icke äro upptaga i de siffror som ligga till grund för den tabell, på hvilken utskottet stödt sin uppgift.

Hvad för öfrigt angår den betydelse välmågans stigande och penningvärdets fall har för rösträttens utsträckning utan ändring i nu gällande bestämmelser, så framgår den af följande siffror, som jag skall helt kort angifva. År 1870 utgjorde i förhållande till antalet myndige män i Stockholm antalet valberättigade 20 procent; 20 år derefter, eller 1890, var samma siffra 40 procent; den hade således på 20 år fördubblats. Samma resultat visar sig, i fall man jemför förhållandet mellan antalet röstberättigade och Stockholms hela befolkning. Detta antal utgjorde nämligen 1872 5,4 procent af befolkningen; 1889 utgjorde det 10,9 procent, alltså äfven här en fördubbling. Det är således fullt klart, att man icke bör fästa så litet afseende vid den förändring i rösträttens utsträckning, som inträder till följd af nu påpekade förhållanden.

Med afseende å frågan om rösträttens utsträckning står jag, i öfverensstämmelse med den reservation, som af herr Bergius med flere afgifvits, på den ståndpunkten, att jag anser, att utsträckning af rösträtten i någon väsentligare grad icke bör ifrågakomma utan att garantier skapas i stället för dem, man genom en dylik utsträckning försvagar. Dylka garantier kunna finnas af olika art. En har anvisats af herr Cederberg; denna går hufvudsakligen i samma riktning som den som angafs af den radikalaste bland de radikala i 1840—1841 års radikala konstitutionsutskott, Erik Gustaf Geijer, som förklarade, att han antog rösträtt för hvarje välfräjdad man och förstärkt rösträtt på grund af bildning och förmögenhet, dock icke mer än dubbel. Denna tanke har herr Cederberg upptagit i sin motion, ehuru den förefaller mig vara något ofullständigt utvecklad.

En, annan garanti skulle vara den, som innehålles i stadgandet om proportionsval och hvilken herr Annerstedt på förmiddagen så klart och tilltalande utvecklade. Hvad nu angår dessa proportionsval eller minoritetsval, skulle jag för min del också anse dem innehålla en lycklig tanke, och visst är, att man utan dylika eller motsvarande garantier icke bör inlåta sig på att utsträcka de rösträttsgränser som nu gälla.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Men om jag således än hyser sympatier för en ändring i den riktningen, kan jag dock icke vara med om förslaget att betänkan- det skall till utskottet återremitteras för att utskottet skall taga under behandling frågan om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t på grundvalen af rösträttens utsträckning i sammanhang med införande af minoritetsval. Denna fråga om minoritetsval synes mig nemligen vara alldeles för ny och för obekant här i landet för att vi redan nu skulle anse oss mogna att besluta en dylik skrifvelse till Kongl. Maj:t. Här har talats om systemet för dessa proportionsval. Ja, som bekant, äro dessa system mångfaldiga, både sådana som icke hafva framträdtt i praktiska lifvet och sådana som der framträdtt. Ett är det som herr Annerstedt redogjort för, det danska. Ett annat, det som hade ett uttryck i 1867 års vallag i England och som enligt 1882 års vallag delvis eger tillämpning vid val af deputerade i Italien, det nemligen, att om antalet representanter, som en valkrets eger att utse, uppgår till en viss bestämd siffra, så ega valmännen icke att på sina sedlar uppföra större antal kandidater, än att det med 1 understiger antalet af de representanter, som valkretsen eger att utse, och härigenom blir minoriteten säker om att få åtminstone en representant. Vidare finnes ett sätt, som tillämpas i Illinois, enligt hvilket hvarje valman, vare sig han vill rösta på en kandidat eller på så många som skola väljas för valkretsen, eger använda hela det röstetal han disponerar, så att om tre skola väljas och han vill rösta på tre, eger han att gifva hvar och en af dessa en röst; men han kan ock, om han så vill, rösta endast på två, och han eger då att på sedeln angifva, att han t. ex. gifver $1\frac{1}{2}$ röst åt A och $1\frac{1}{2}$ röst åt B, eller 2 röster åt A och 1 röst åt B, eller också kan han gifva alla tre rösterna åt A. Dessa äro, så vidt jag känner, de sätt som i praktiken tillämpas vid politiska val, men i teorien finnas äfven andra system. Så olika som dessa emellertid äro och så jemförelsevis o- bepröfvad som hela principen är, synes det mig, som om man, särskildt då frågan är så pass ny här i landet, svårigen kan anses befinna sig på den punkt, att man nu kan besluta sig för att aflåta en skrifvelse i nu ifrågavarande riktning; och detta så mycket mindre, som frågan om införande af dylika val naturligtvis står i förbindelse med frågan om huru pass långt man skall anse sig böra gå vid rösträttens utsträckning. Skall man gå till det kommunala strecket eller till allmän rösträtt? Jag ber att få påpeka, att ju längre ned man går, desto mera försvagas den garanti som ligger särskildt i det system, som herr Annerstedt utvecklade. Jag ber också att få framhålla, att den betänklighet som ligger i den omorganisation af valkretsarne, som följer af ett dylikt valsätt, har icke ringa betydelse. Det var en talare som sade: om någon förändring af valkretsarne behöfver

Om göras om? Ja, annat kan icke sättas i fråga, för den händelse man utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren. Ty icke vill tredubbla antalet riksdagsmän till Andra Kammaren. Ty skall man införa detta valsätt, fordras att åtminstone tre ledamöter skola på en gång väljas. Vill man bibehålla det nuvarande antalet ledamöter i Andra Kammaren, kan man icke vinna ändamålet på annat sätt än så, att man slår i hop tre valkretsar på landsbygden till en. Den anmärkning som dervid framstälts är utan tvifvel befogad, nemligen den, att en dylik anordning i vårt vidsträckta land och med den valmanscorps, vi hafva, möter stora betänkligheter med afseende å svårigheten för valmännen i den ena delen af en så stor valkrets att få kännedom om personer, som bo i en annan del deraf och som kunna vara lämpliga att komma i fråga som kandidater. Det är visserligen sant, att till följd af landstingsinrättningen personer inom olika delar af ett län blifva bekanta för hvarandra, likasom att genom tidningarnas meddelanden angående diskussionerna inom landstinget o. s. v. sättas inbyggarna i den ena delen af länet i tillfälle att lära känna personer, som ega förtroende inom en annan del af länet. Men om detta också förminskar den ifrågavarande svårigheten, står den dock kvar i så hög grad, att den förtjenar stort afseende.

Så pass stora sympatier jag än har för en anordning med minoritetsval, kan jag dock, som sagdt, icke finna, att man för närvarande bör besluta sig för en sådan åtgärd som återremiss i syfte att få ett förslag till skrifvelsen i den nämnda riktningen, utan får jag, herr talman, hemställa om afslag å konstitutionsutskottets hemställan och bifall till den framställning, som innefattas i den af herr Bergius med flere afgifna reservationen.

Herr Borg: Jag ber om ursäkt, att jag i denna sena timma tager till ordet, men jag måste göra det med anledning af en anmärkning, som en föregående talare riktade emot mig för mitt anförande på förmiddagen. Herr Nyström behagade bland annat rubricera ett yttrande af mig såsom »hjärtlöshet». Det är ett starkare uttryck, än att jag med tystnad skulle kunna fördraga detsamma. Om jag uppfattade honom rätt, skulle det hjertlösa legat deruti, att jag antydde att en medlem af Andra Kammaren, som varit en krass försvarare af 800-kronors-strecket, året derefter stått såsom ruinerad. Skulle i omnämmandet af detta enkla faktum ligga någonting hjertlöst? Jag har dock om personen i fråga hvarken sagt något ondt eller menat något sådant. Logiken i tolkningen af mina ord öfverlemnar jag åt herrarne sjelfve att bedöma.

Hvad den andra ledamoten beträffar, tog jag mig friheten att om honom begagna det lilla skämtet, att han stod kvar som »den tappre Landsoldat», och det kan väl icke kallas någon hjertlöshet från min sida.

Jag vill emellertid gerna ursäkta den ärade talaren i den föreställningen att blomdoften på förmiddagen stigit honom åt huvudet.

Herr Larsson, Liss Olof: Jag kan icke förstå den siste talarens logik, då han anförde som ett faktum, att en ledamot af Riksdagen, som i fjol var emot sänkning af det så kallade strecket, sedan kommit

på obestånd. Skulle han dermed vilja bevisa, att den, som håller på 800-kronors-streck, ovilkorligt skall komma på ekonomiskt obestånd? Jag kan, för min del, icke draga någon annan slutsats af huss ytt-
Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.
 rande. Om en person inställer sina betalningar eller icke, är väl ett förhållande, som icke hör till den sak, hvarom här är fråga.

Det var dock icke för detta som jag begärde ordet, utan för att tillkännagifva till kammarens protokoll, att jag, för min del, kommer att rösta för afslag så väl på de föreliggande motionerna som på utskottets förslag. Jag har velat uttala detta därför, att jag icke vill gömma min röst bakom den slutna sedeln, helst jag för många år sedan i Andra Kammaren uttalade att jag icke hyste fruktan för en sådan utsträckning, som den nu af utskottet föreslagna, i synnerhet hvad landet beträffar. När jag på den tiden gjorde detta, trodde jag att folket derefter, såsom förut, skulle få följa sin sunda instinkt och sitt sunda förstånd, och jag trodde icke, att det åtminstone på landet förelåg någon fara i sådant afseende. Hvad som då föreslogs, är äfven nu föreslaget, men sedan dess har icke allenast uti städerna utan äfven på landsbygden en stor del af dessa personer, som de ifrågasatta rösträttsutsträckningen afser och som ingalunda äro farliga för samhällets framtida utveckling, om de blott äro öfverlemnade åt sig sjelve, råkat i händerna på samvetslösa agitatorer. Jag vågar därför numera icke i deras händer öfverlemnna fäderneslandets angelägenheter, med fräntagande af dessa från dem, som nu hafva dem om hand.

Det är egendomligt att finna, att just i dag, vid behandling af frågan om utsträckning af den politiska rösträtten, föreligger här ett Första Kammarens tillfälliga utskotts betänkande n:o 1, der, såsom herrarne torde observera, en tabell förekommer, som visar huru det står till med de klassmedvetna inom Stockholm. Man skulle väl tro, att dessa vore mera upplysta, då de ju äro bosatta i sjelfva centrum för bildningen och der hafva många tillfällen att skaffa sig förädling och bildning. Men ser man på den nyss nämnda tabellen, finner man, att uti alla dessa fackföreningar, hvilka utskottet fått reda på och som här uppräknas, äro inskrifna icke mindre än 4,442 personer och att af dessa ett antal af 3,465 anslutit sig till socialismen. Mig synes att ett godt bevis för, att desse icke äro mogna för politisk rösträtt, just ligger deri, att de kunnat hängifva sig åt ett parti eller sällskap, som, så vidt jag förstår, är arbetarnes värsta fiende.

Jag hade kanske icke begärt ordet för att säga detta, om icke här yrkats på återremiss och talats om att skriva till Kongl. Maj:t. Jag känner till detta sätt, huru man förfar då man icke kan komma öfverens och då man icke vet hvad man vill. Då skall man återremittera frågan. Hvad skall en återremiss tjena till, då Andra Kammaren redan fattat sitt beslut? Ärendet återkommer med anmodan, att kammaren måtte fatta sitt beslut, och vinsten blir, att man ytterligare en dag får tala i denna fråga. Eller kanske är det för att demonstrera? Mig förefaller det som det vore Första Kammar-
 ren föga värdigt att nedlåta sig till en tom demonstration, som, det veta vi alla, betyder ingenting.

Och hvad skulle egentligen en återremiss innebära? Somliga

Om säga, att man bör hafva en högre ålder för dem som skola välja, utsträckning andra, att ledamöterna i Andra Kammaren icke böra hafva något af rätten att arfvode, och andra någonting annat, hvarom man skall förena sig välja riksdagsmän till genom en återremiss. Detta förefaller mig föga öfverensstämmande med Första Kammarens värdighet. Är det så, att Första Kammaren Andra är för den ifrågasatta utsträckningen, må man då, såsom friherre von Kammarern. är för den ifrågasatta utsträckningen, må man då, såsom friherre von Kræmer, rösta för utskottets förslag och visa i gerning, att man vill någonting. En tom demonstration är hvarken värdig eller lämplig. Man vinner dermed ingenting. Man tillfredställer icke någon med en sådan åtgärd.

Det är nog vanligt och har förut förekommit rätt ofta, att, för att komma ifrån en fråga, en hel hop personer, af de mest olika åsikter, förena sig med hvarandra, och om de då blifva ense om att slå i hjel en fråga, så återmittera de densamma — så långt sträcker sig deras enighet. Men de kunna icke förenas om ett förslag, som sedan skulle blifva en åtgärd af en sådan återremiss. Jag fruktar, att så skulle blifva händelsen äfven med denna återremiss. Underligt vore det också om Första Kammaren, der herr Waldenströms intesägande motion, hvilken var så beskaffad, att han dermed trodde sig kunna fånga hvar och en för en skrivelse till Kongl. Maj:t, i fjol icke lyckades erhålla flere än 19 röster, i år skulle vara färdig att i samma fråga afläta en skrivelse till Kongl. Maj:t. Hvad är det då, som inträffat sedan i fjol? Icke kan det vara tilldragelserna uti de länder, som redan hafva allmän rösträtt, hvilka kunna gifva oss anledning att tänka så, att om man blott får allmän rösträtt, då är all rättfärdighet uppfylld och då skulle frid och förnöjsamhet blifva rådande. Vi hafva i dessa dagar sett hvart det ledt i Frankrike, der man har allmän rösträtt, och man har framdragit liknande exempel äfven från andra länder der allmän rösträtt finnes.

För min del anser jag således, att kammaren icke bör nedlåta sig till en tom demonstration, som utan tvifvel ligger i en återremiss och hvilken under nuvarande förhållanden betyder ingenting. Vill man göra något, bör man rösta för ett visst förslag. Då kan man se om det finnes majoritet för den ena eller den andra åsigten, eller också för ett rent afslag på utskottets betänkande, eller för den reservation, som herr Bergius m. fl. afgifvit.

Jag skall således, för min del, ansluta mig till den mening, som yrkat afslag på utskottets betänkande, men jag skall vara med om att rösta för bifall till nyssnämnda reservation.

Herr Spånberg: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid. Jag ber emellertid, att få protestera emot hvad den siste ärade talaren lade den allmänna rösträtten till last, nemligen de olyckliga händelser och brott, som inträffat under de senaste dagarne i Frankrike. Talaren har icke visat, att dessa illdåd begåtts af någon, som på den allmänna rösträttens grund blifvit vald till riksdagsman, och således saknar detta hans angrepp all befogenhet. — I Ryssland, der folket saknar hvarje politisk rättighet, är tillståndet fullt ut lika sorgligt. — Icke får man väl tillskrifva den allmänna rösträtten, att brottslingar finnas. Jag förstår vidare icke, hvarför herrarne fordra flera

garantier såsom vilkor för en utsträckning af rösträtten. Hafva vi icke garantier nog? En föregående talare, som är sjelfskrifven leda mot af kyrkomötet, har skarpt betonat nödvändigheten af dessa garantier. Är icke kyrkomötet en säker garanti, då vi veta, att detta har vetorätt i alla kyrkliga lagstiftningsfrågor.

Och hafva vi icke Första Kammaren? Enligt min uppfattning utgör Första Kammaren en allt för säker garanti för att inga reformer på framåtskridandets väg genomföras. Jag anser det därför icke vara farligt att utsträcka rösträtten i afseende å valen till Andra Kammaren. Jag står fortfarande på den ståndpunkt, att jag önskar införande af allmän rösträtt, men då Andra Kammaren redan beslutat antaga konstitutionsutskottets förslag, och då jag icke vill höra till dem, som stå och stampa på samma ställe, utan vill bidra till åstadkommande af möjliga förbättringar, får jag yrka bifall till föreliggande betänkande.

Om
utsträckning
af rätten att
välja riks-
dagsmän till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Ekman: Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, att jag i år står på samma ståndpunkt som vid förliden riksdag. Jag anser nemligen att det är nödvändigt, till följd af förhållanden, hvilka mer och mer gifva sig till känna, att utsträcka rösträtten för val till Andra Kammaren, men icke på det sätt, som konstitutionsutskottet föreslagit. Jag önskar åtminstone samma garantier, som föreslogos vid förra årets riksdag, då jag lemnade mitt understöd åt den då gjorda framställningen. Då ett bifall härtill nu icke kan vinnas, kan jag icke göra någonting annat än att instämma med dem, som yrkat återremiss på det föreliggande betänkandet.

Det har blifvit sagdt, att det icke skulle vara Första Kammaren värdigt att, under föreliggande förhållanden, yrka återremiss. Men huru skall man väl kunna utröna opinionen i kammaren angående utsträckning af rösträtten, om den icke får gifva sig till känna genom en omröstning. En omröstning skedde vid förliden riksdag; då visade det sig huru många af kammarens ledamöter, som voro för en sådan utsträckning, under vissa garantier. Nu kunna vi icke rösta om något visst förslag, ty något sådant föreligger icke. Men om vi rösta om en återremiss, måste denna omröstning utvisa, huru många af kammarens ledamöter äro benägna för en utsträckning af rösträtten. Jag tror, att detta är det enda sättet, under hvilket det är möjligt för dem af kammarens ledamöter, som önska en sådan utsträckning, att gifva sin åsigt till känna. Och då det således icke finnes något annat sätt, tror jag att det för dessa ledamöter är fullt värdigt att påyrka en återremiss.

Jag tager mig friheten att, på anförda skäl, yrka återremiss af det föreliggande betänkandet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, som olika yrkanden blifvit framställda i fråga om de särskilda punkterna i förevarande utlåtande, det syntes lända till reda och ordning, om propositioner gjordes rörande hvardera punkten för sig.

Härefter anförde herr talmannen, att beträffande första punkten yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock att punkten skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i 1:sta punkten af sitt utlåtande n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—93;

Nej—32.

Vidare yttrade herr talmannen, att i afseende på andra punkten i utlåtandet yrkats: 1:o) bifall till hvad utskottet hemställt; 2:o) afslag derå; 3:o) bifall till den af herrar Bergius, Alin med flere vid utlåtandet afgifna reservation; samt 4:o) återremiss.

Derefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa fyra yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Alin* begärde votering, i anledning hvaraf herr talmannen hemställde, det kammaren behagade bestämma kontraposition i den äskade voteringen. Efter att med ledning af de härvid uttalade meningarna hafva i sådant syfte upptagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan förklarade herr talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas därför, att detta yrkande skulle till kontraposition antagas.

Som emellertid votering härom påkallades af flere ledamöter, upptog herr talmannen hvartdera af de båda återstående yrkandena med hemställan, huru vida kammaren ville antaga detsamma såsom kontraposition i voteringen om kontraposition för hufvudvoteringen. De härå afgifna svaren förklarade herr talmannen sig finna

hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till ifrågavarande kontraposition antaga återremiss.

Då jemväl nu votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition för hufvudvoteringen om afslag å konstitutionsutskottets i 2:dra punkten af dess utlåtande n:o 12 gjorda hemställan antager återremiss, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till den af herrar Bergius, Alin med flere vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—48;
Nej—74.

Med anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att vid blifvande votering om afslag å konstitutionsutskottets i 2:dra punkten af dess utlåtande n:o 12 gjorda hemställan kontrapositionen skall innehålla bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, såsom kontraposition i nämnda votering antagits bifall till den af herrar Bergius, Alin med flere vid utlåtandet afgifna reservation.

Vid den häröfver anställda omröstning utföllo rösterna sålunda:

Ja—44;
Nej—73.

I följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i 2:dra punkten af sitt utlåtande n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den af herrar Bergius, Alin med flere vid utlåtandet afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver företagna omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—51;
Nej—65.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser i afseende å talmansbefattningarna vid riksdagen.

På gjord framställning beslöts, att förevarande utlåtande skulle punktvis behandlas samt att 2 och 3 punkterna skulle föredragas i ett sammanhang.

1 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

2 och 3 punkterna.

Om
uppehållande
af talmans-
befattning
vid samtidigt
förfall för
talman och
vice talman.

Herr Ryding: Såsom synes af det nu föredragna betänkandet, hafva konstitutionsutskottets samtliga ledamöter nu, lika som förra året, varit eniga derom att en föreskrift erfordras, om huru förfaras skall i händelse af samtidigt inträffande förfall för så väl talmannen som vice talmannen i endera af Riksdagens kamrar; men då fråga blifvit om att bestämma innehållet af den föreskrift, som till följd häraf borde i grundlagen införas, har lika litet nu, som vid förliden riksdag, någon enighet inom utskottet kunnat uppnås. Utskottet har denna gång föreslagit, att uti det ifrågasatta fallet den s. k. ålderspresidenten skulle utöfva talmansbefattningen. Detta förslag synes mig likväl föga tilltalande. Det förefaller mig nemligen, som om genom bifall till detsamma talmannens ställning skulle icke obetydligt neddragas. På slumpen skulle komma att bero, hvem som skulle intaga talmansstolen, och det skulle till och med kunna inträffa, att under ett och samma plenum, allt efter som kammarens ledamöter komme och ginge, än en och än en annan öfvertog talmannens

funktioner. Att på detta sätt af talmansbefattningen skapa en ambulatörisk syssla, hvars öfvertagande skulle helt och hållet bero af slumpen, förefaller mig icke fullt värdigt.

Konstitutionsutskottet har mot mitt förslag, att i det angifna fallet kammaren sjelf skulle få utse vikarie, framställt två särskilda anmärkningar. Den första, att en bestämmelse i det af mig föreslagna syftet skulle innebära en principiell och af förhållandena alldeles icke motiverad afvikelse från grundlagarnes stadganden i förevarande ämne, antager jag att utskottet sjelft anser vara den viktigaste. Men att för ett undantagsfall vidtaga en undantagsåtgärd ligger ju i sjelfva sakens natur, och en sådan åtgärd må här väl icke kunna anses i ringaste mån obehörig, då regeln bibehålles oförändrad och Kongl. Maj:ts fortfarande, liksom hittills, skulle komma att utse kamrarnes talmän och vice talmän. Den andra anmärkningen går derpå ut, att den af mig föreslagna bestämmelsen skulle medföra ett obehörigt tvång på Konungens sjelfbestänningsrätt vid utseendet af talmän, i det att Konungen möjligen skulle anse sig böra taga hänsyn till det val af ordförande, i hvilket någondera af Riksdagens kamrar vid föregående inträffadt förfall för både talman och vice talman stannat. Denna anmärkning synes mig innebära å ena sidan ett misstroende till kammaren, att den icke skulle vid val till vikarie utse en fullt värdig person, och å den andra sidan en misstro till Konungen, att han icke skulle ega nog kraft och nog mod att, utan afseende på kammarens föregående val, utse den som han för sin del anser vara den lämpligaste, begge misstankarne, efter mitt förmenande, lika oberättigade. För denna min uppfattning hemtar jag ytterligare stöd deraf, att min motion vunnit bifall af två utskottsledamöter, hvilka väl ingen i denna kammare kan misstänka för att vidtaga några revolutionära åtgärder, eller i någon mån vilja obehörigen inskränka Konungens magt och myndighet.

För min del hade jag tänkt mig, att den af alla såsom behöflig erkända grundlagsändringen skulle kunna åstadkommas genom att helt enkelt till 33 § riksdagsordningen foga ett tillägg af följande lydelse:

»vid samtidigt inträffande förfall för både talmannen och vice talmannen i någon af Riksdagens kamrar utses under enahanda ordförandeskap, som nyss är nämnt, en af kammarens öfriga ledamöter att tjänstgöra såsom talman till dess förfallet upphört.» Jag hade vidare tänkt att anhålla hos kammaren, att ärendet måtte återförvisas till konstitutionsutskottet, för att utskottet skulle komma i tillfälle att pröfva och granska den af mig föreslagna formuleringen. Nu har emellertid denna kammare redan bifallit första punkten af konstitutionsutskottets utlåtande, och Andra Kammaren har godkänt den af dess ledamöter inom utskottet afgifna, vid betänkandet fogade reservation. Vid sådant förhållande och då jag tager för gifvet att kammaren icke vill, som man brukar säga, på rak arm antaga en formulering, hvilken icke förut blifvit af vederbörande utskott pröfvad, inskränker jag mig till att yrka afslag å det förslag till grundlagsändring, hvilket utskottet framställt i 3:dje punkten af sitt betänkande.

Om
suppehållande
af talmans-
befattning
vid samtidigt
förfall för
talman och
vice talman.
(Forts.)

Om
 uppehållande
 af talmans-
 befattning
 vid samtidigt
 förfall för
 talman och
 vice talman.
 (Forts.)

Herr Behm: Då jag icke deltagit uti utskottets behandling af denna fråga, icke heller vid dess slutliga afgörande, och då derom icke blifvit gjord någon anteckning i betänkandet, anser jag mig skyldig att angifva min uppfattning i frågan. Denna öfverensstämmer icke med utskottets, utan ansluter jag mig helt och hållet till det af den föregående ärade talaren gjorda uttalande. Jag anser nemligen, att det af herr Ryding väckta förslag vida bättre, än den af utskottet gjorda framställningen, löser den fråga, som här ligger före. På samma skäl, som han nyss anfört, finner äfven jag att på frågans nuvarande ståndpunkt något annat icke finnes att göra än att yrka afslag på betänkandet.

Herr Berg, Gustaf: Det är ju alldeles obestriddigt, att en brist förefinnes i vår lagstiftning i det hänsendet, att grundlagen ej på något sätt angifver, huru för nu ifrågavarande eventualitet bör förfaras; och det är onekligt, att denna brist skulle kunna afhjelpas på det sätt, motionären föreslagit. Men utskottet har, på samma gång utskottet erkänt detta och önskat afhjelpa bristen, ej kunnat finna det sätt, hvarpå motionären velat lösa frågan, vara lyckligt eller tilltalande. Motionären har sjelf nyss antydt de skäl, som varit för utskottet bestämmande, och har å sin sida sökt vederlägga dem, men han har, så vidt jag kan förstå, icke lyckats i detta sitt bemödande. Det torde alltid kvarstå såsom ett obestriddigt faktum, att en åtgärd, sådan som den af motionären nu föreslagna, innebär ett frångående af principen att Konungen bör utse den, som för ordet i Riksdagens kamrar. Och vidare är det ju också mycket antagligt, att ett dylikt stadgande möjligen skulle kunna verka såsom ett tvång på Konungens bestämmanderätt. Ty det är ju alldeles gifvet, att, om endera kammaren vid ett eller flera tillfällen gifvit ett förtroende af denna beskaffenhet till en af sina medlemmar, och talmansplatserna skulle komma att besättas med nya innehafvare, det måste ligga för Konungen nära till hands att taga hänsyn till det val, som kammaren förut gjort af det förtroende, som denna visat en eller annan af dess medlemmar. Men det finnes kauske ett annat ännu starkare skäl, som ledt utskottet, och det framgår nog äfven af betänkandet, att utskottet icke förbisett detsamma, det skälet nemligen, att en åtgärd sådan som denna skulle vara första steget till den väg, att kamrarne skulle få rätt att sjelfva utse sina talmän och vice talmän, och till ett sådant steg har utskottet icke funnit att det kan föreligga något som helst berättigande. Det sätt, hvarpå Konungen alltid utöfvat sin rätt i detta hänseende, kan ej hafva gifvit Riksdagens kamrar någon anledning att önska en förändring derutinnan.

Möjligen har det kunnat finnas ett annat berättigande i motionärens förslag, nemligen att han ville åstadkomma en förmedling af de olika principer, som gjort sig gällande, i det att Första Kammaren häfdat Konungens rätt och Andra Kammaren velat tillvinna kamrarne rätt att utse talmän och vice talmän. Det har förut funnits ett sådant berättigande — säger jag — men sedan Andra Kammaren nyss förkastat den af motionären anvisade utvägen och vidhåller sitt

förut gjorda yrkande att få sjelfbestänningsrätt i detta hänseende, har äfven detta skäl förfallit.

Emot utskottets förslag har motionären påstått, att talmansplatserna skulle neddragas genom den utväg, utskottet anvisat. Motionären har dock icke bjudit skäl för detta sitt påstående. Den utväg, utskottet föreslagit, har emellertid syntts vara en lycklig förmedling emellan de begge kamrarnes olika uppfattning och ståndpunkter i frågan; hvarför utskottet, som icke kunde hoppas i Andra Kammaren vinna framgång för sitt förra året framställda förslag, nu valt denna utväg.

Herr talman, jag skall sålunda taga mig friheten värdsamt anhålla om afslag på motionärens och bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Jag erkänner, att jag i denna fråga vill gå längre än hvad någon af de talare i denna kammare, som före mig yttrat sig i frågan, vilja medgifva. Den reservation, som af icke så få ledamöter — jag tror alla från Andra Kammaren — afgifvits, är för mig verkligen mycket mera tilltalande, nemligen att hvarje kammare skulle välja så väl sin talman som två vice talmän. Jag kan ej alls inse, hvarför icke Riksdagens kamrar nu skulle kunna vara så fullmyndiga i detta hänseende, som åtskilliga af de forna riksständen voro under forna tider. Och hvad mera är, mine herrar, i nuvarande 33 § riksdagsordningen medgifves kamrarne rätt att inom sig välja talman och vice talman i de fall, som i 91, 93 och 94 §§ regeringsformen omförmälas. Således se vi, att det ej är något prejudikat för Kongl. Maj:t eller den s. k. regeringen att välja talmän och vice talmän i kamrarne, utan det är ett Konungen medgifvet personligt prerogativ. Och jag är fullt öfvertygad derom, att, om Riksdagen skulle uttala sig och underdånigst anhålla om förändring i detta hänseende, Hans Maj:t Konungen ej skulle vägra att medgifva en sådan, enligt mitt sätt att se, obetydlig förändring till förmån för den s. k. folkmagten. Vi ha för öfrigt, såsom herrarne alla veta, redan rättighet att inom utskotten sjelfva välja ordförande, likasom för öfrigt i de flesta officiella och officiösa församlingar väljes ordförande och vice ordförande. Och mig synes, att denna rättighet kunde saklöst återgifvas åt kamrarne, hvarför jag, med afslag å utskottets förslag, får yrka bifall till den reservation i fråga, som här är afgifven.

Herr Nyström: Endast ett par ord! Vi ha reserverat oss emot utskottets förslag, emedan vi icke tycka, att den utväg, som der anvisats är fullt tillfredsställande. Sannolikheten för, att ett sådant här dubbelförfall skall inträffa, är icke mycket stor, och frågan således liten nog. Men det *kan* inträffa, och den nyss förgångna influenztiden har gifvit oss en och annan varning i den vägen. Vid ett dylikt förfall skulle då ålderspresidenten föra ordet. Men det gäller då ej blott den enkla saken att öppna kammarens förhandlingar utan ett verkligt ordförandeskap. Och tillsättningen skulle då komma att bero på slumpen, såsom motionären sagt. Nu är det väl så äfven i denna förnäma kammare, att nog fins det flere, som *icke* duga till talmän,

Om
upphållande
af talmans-
befattning
vid samtidigt
förfall för
talman och
vice talman.
(Forts.)

Om än som duga dertill. Och om tillsättningen så skall bero på slumpen, *uppehållande af talmansbefattning vid samtidsigt förfall för talman och vice talman.* är sannolikheten större att få en mindre tillfredsställande talman än motsatsen. Dessutom är det icke nog med detta, utan bestämmelsen att ordet skulle föras af en senior innebär en ny fara, emedan sannolikhet är, att hans krafter ej räcka till för detta värf. Det fins således ej blott möjlighet utan äfven en viss præsumption för att resultatet blefve mindre tillfredsställande.

(Forts.)

Jag medgifver, att denna tidpunkt ej är gynsam att föra sådant tal, då ödet gifvit oss en ålderspresident, som, om han skulle kallas till talmansstolen, skulle väl häfda sin plats och för hvilken sålunda slump och val måhända skulle sammanfalla. Men det är ej alltid att påräkna. Och talmansbefattningen är så oerhördt vigtig. Talmannen skall leda kammaren, och kammaren skall icke leda honom eller kanske i nödfall ursäktas honom. Talmansklubban är -- har man sagt mig -- en ganska tung pjes, som kräver en mans krafter att handtera. Och under sådana förhållanden duger det ej, att vare sig ålder eller slump äro elektorer för den mannen.

Herr Hallenborg: Jag håller utskottet räkning för, att det velat göra ett försök att åstadkomma rättelse i det missförhållande, som kan ega rum, då båda talmännen samtidigt hafva förhinder. Deremot kan jag icke gilla de åsigter, som utskottet uttalat, eller den metod, som utskottet föreslagit genom att hemställa, att ålderspresidenten skulle vara sjelfskrifven att utöfva talmansbefattningen. Utskottet har derigenom ingått på en grundsats, som för länge sedan är öfvergifven, och som det icke är skäl att ånyo införa, nemligen sjelfskrifvenhetsprincipen. Att ålderspresidenten vid en så organisativ sammankomst som vid första sammanträdet för ordet, kan ej jemföras med de bestyr talmannen har att utöfva under pågående riksdagsarbete, och den omständigheten, att en ledamot är ålderspresident, innebär ej garanti för, att han är lämplig att föra ordet. Såsom nyss nämndes, fins det för närvarande ingen anledning att vara orolig. Men tiderna förändras, Riksdagarne fortsättas allt längre och längre, nya ledamöter komma in och de gamla gå bort, och det kan hända att den som är ålderspresident är sådan, att han icke blott saknar förmåga, utan äfven icke åtnjuter den aktning inom kammaren, att denna vill se honom intaga dess främsta plats. Ur denna synpunkt har jag ej kunnat biträda utskottets åsigt.

Hvad herr Rydings förslag beträffar, får jag erkänna, att ett bifall till densamma skulle åstadkomma en förbättring. Men det är en princip, som utskottet uttalat och jag hyllar, nemligen att man ej på något vis bör ändra sättet för talmans utseende, hvilket nu tillkommer Konungen. Och att ha det så stäldt, att talman och vice talman äro tillsatte af Konungen, men kammaren i särskilda fall utser särskild ordförande, är icke korrekt. Derfor kan jag icke heller biträda herr Rydings åsigt.

Det kan måhända tydas såsom ett bevis på sjelfförtroende, om jag hänvisar till det förslag jag väckte i fjol, nemligen att kamrarne skulle ha två vice talmän hvar, och Konungen utse båda. Detta förslag godkändes af Första Kammarens ledamöter i konstitutions-

utskottet, godkändes af Första Kammaren men föll i Andra Kam-
 maren på en majoritet af åtta röster. Jag föreställer mig, att, om
 utskottet i år försökt en gång till med detta förslag, skulle det
 kunnat hända, att Andra Kammaren, om den fått fundera på saken,
 tagit detta förslag. Det hinder, som uppgafs såsom orsak till af-
 slaget i Andra Kammaren, var det, att man ville begagna tillfället
 att få genomdrifven sin åsigt, att kammaren skulle sjelf välja tal-
 män. Men det är en fråga, som bör komma efter denna. Först
 skall det bestämmas, huru många vice talmän det skall vara; och
 dessa böra tillsättas i den ordning, som nu är gällande. Sedan må
 de, som vilja, arbeta på den reformen, att kamrarna sjelfva utse
 talmän, och då beror det på statsmagterna, om de vilja gå deras
 önsknigar till mötes.

Om
 uppehållande
 af talmans-
 befattning
 vid samtidsigt
 förfall för
 talman och
 vice talman.
 (Forts.)

På grund af hvad jag anført, anhåller jag om afslag å utskottets
 betänkande.

Friherre Klinekowström: Herr talmannen har gjort mig upp-
 märksam på, att den reservation jag förordat ej kan bli föremål för
 kammarens öfverläggning eller beslut, då kammaren redan förut
 under punkt 1:o beslutit, att herr Normans motion, som just beröres
 af denna reservation, ej skall till någon kammarens åtgärd föranleda.
 Med anledning deraf får jag, med ändring af mitt föregående förslag,
 yrka återremiss på konstitutionsutskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr
 talmannen, att, enär olika yrkanden framstälts beträffande de nu
 föreliggande två punkterna, lämpligast syntes, att propositioner gjordes
 särskildt för hvardera punkten.

Vidare anförde herr talmannen, att i fråga om andra punkten
 yrkats, dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock att punkten
 skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden;
 och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara
 med öfvervägande ja besvarad.

Härefter yttrade herr talmannen, att i afseende på tredje punkten
 yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels afslag derå, dels
 ock återremiss.

Herr talmannen gjorde nu propositioner jemlikt dessa tre yrkanden;
 och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara
 med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Sanne* afgaf en motion, n:o 34, angående skrifvelse till
 Konungen i fråga om befrielse från konsulatafgifts erläggande för
 svenska fartyg samt rörande konsulatväsendets ombildning.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena uppföras främst statsutskottets denna dag bordlagda utlåtande n:o 60.

Kammaren åtskildes kl. 10.06 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna
